

...úgy hiszem – évjáratából – zsigereiben, ösztöneiben, érzekeiben – Kiss Benedek hozta a legnagyobb lírai tehetőséget, a leginkább ősit mindenesetre: a varázsolni tudó nyelvi erőt, azt az eredendő költőséget, ami úgyszólván a tárgyak mibenlétre is tekintet nélkül, az egész általa érzékelt világot, örömet vagy bánatot képes dallá, költészetté lobbantani. S hozta hozzá még – máig – a lélek nemességét és megvesztegethetetlenségét, az emberség töretlenül biztos gesztusait: a tiszta erkölcsöket. (...)

A legtisztább élménylira ez, de szokatlanul széles regiszteren: az idilli gyengédségtől a disszonánsan tobzódó, acsargó indulatokig. A kiválasztottság öntudatától, a pillanat adta ígéreteken át, nagy haragvásokig a magyar líra megannyi hagyományos helyzetét képes magához hasonlítva interpretálni. Ereje a látás elevensége: az a plasztikus, jóízű nyelvi konkrétság, ami szinte már a szavak egymás után helyezésevel is létre tudja hozni a hangulatok tobzódását s velük az érzelmek feleselő belső feszültségeit. (...) Másrészt, bár általában járt úton jár – Ady, Sinka, Juhász, Nagy bizonyos értékeinek bővületében – megadatott Kiss Benedeknek valami olyan is, amit megtanulni a legszokrázóbb tehetséggel sem lehet, felszínre hozni a magyarság közösségi érzése-émlékezte ősrétegeiből is olyan hangokat, érzéseket, ha csak rezdüléseket is, amelyeket le- vagy körülírni is nehezen tudnék.”

KISS PINTÉR IMRE: *Szubjektív jegyzetek költőkről*, 1974.

In: *Helyzetjelentés*, Szépirodalmi Kiadó, Bp., 1979.

Kiss Benedek, egyre jobban érezhetően, a mítoszra épít. Nem hagyja el, hogy is hagyhatná, a reáliákat, de világát kissé megemeli, jó értelemben kimódolja. Nyomon követhető ez a képvilágában, artisztikus szófűzésében, természetszeretében, melyben mindig ott a csodaváró gesztus. Nála a vers kultikus szertartás, ünnep, melankóliára hajlamos személyisége – tudjuk a veszteség ezer okát – eme nyilvános gyónások által akar megigazulni. A paraszti élet- és munkaszokások éppúgy beléivódtak, mint a gyermekkori táj „temetett rétegei”: Nagylapos, Páskom, Öregszőlők, Ökördipusztá, Csonkatorony. Százados vereségek kínozzák, hiába a népkultúrából meríthető (?) harmonikus életeszmeny, az ember védtelen, kiszolgáltatott. Már-már apokaliptikus, visszafordíthatatlan menetet lát a költő a *Beszélek, beszélsz, beszél* című költeményében, egy újkori falanszterét – „Emberek: lágerlakók” – fenyegetését; elveszejtését mindannak, ami nehezen kiküzdött vívmány, közös sors, az autonómia megőrzésére tett kísérlet, egyszóval: emberi méltóság. „Masiroztat folyton az érdek, / bokáznak nemzedékek, népek, / zúzódnak nemzetek, üszkösül / négerré a szív köröskörül / e szép planétán, / és ha egy virág néz rám, / már az is eltitkolja nevét, / mert lelkünk fagyos kaszárnya, / hallik fogaknak csikorgása. // Ha a békét föl nem találja – / belehal az emberiség!” Kétségkívül: e széppé fogalmazott, felelősségértől áthatott hangba s a „megtisztított” szavakba (üszkösül, planéta) némi vörösmartys romantika vegyül, de a vízió funkciója

egyértelmű: riasztani a még nem ébredt nemzeteket, visszapörölni a jövőtől a magukat csak lélekben megadott, de még megmenthető „holtakat”.

SAKOLCZAY LAJOS: *Elérhető? elérhetetlen? A Kilencek második antológiájáról*. In: *Ötágú síp*, Magvető, Bp., 1989.

Az imponáló formakultúrával, irigylésre méltó érzelmi intelligenciával, kivételesen gazdag élményvilággal és sokféle érzékenységformával megáldott Kiss Benedek költészete azért lehet beavatásszerű és megvilágosító erejű, mert a kreatúratudattal élő szerző önmagát az univerzum polgáraként, a létezését pedig szentségként gondolja el. A magyar irodalmi hagyomány számos jelentős értékét szuverénül ötvöző líravilág a természeti létezés ezernyi apró csodájára fogékony szemléletével, a bukolikus idill pannon derűvel átszőtt, sajátosan egyéni változatával is unikumszámba megy. Ekként lehet ő a fény- és létszerelmes költő, aki fáradhatatlan erővel próbálja megmutatni a belső békéhez és a külső harmóniához vezető utat.

Kiss Benedek költészetében Kós Károly direkt hatásával aligha számolhatunk, ám a reneszánsz típusú ezermester életpéldájának nyilvánvaló jelenlétével annál inkább. Az erdélyi kultúrhistoria égtartó emberének jótékony hatása és inspirációja mindenekelőtt a természettel, a Gondviseléssel, a nemzeti közösséggel és kultúrhagyománnyal megvalósított harmonikus egységet és a velük folytatott állandó párbeszédet jelenti. Kiss Benedek a veleszületett tanulhatatlan talentumoknak köszönhetően régóta tudja, hogy „jó mindaz, ami a teljesség felé emel és a harmóniával összeköt, s rossz mindaz, ami a harmóniától és a teljességtől elválaszt”. A költővel készült interjúk (például a Görömbei András, Faragó Laura és Barna T. Attila által jegyzett beszélgetések) is azt támasztják alá, hogy a világban való eligazodás, a létben való otthonosság a belső béke és a külső harmonia nélkül egyáltalán nem lehetséges. (...)

Miközben a létrontással és létabszurditással viaskodó Kiss Benedek legfőbb művészi törekvése a mi maradék várunk megóvására irányul, a virrasztó, értéktanúsító magatartáson belül a „tisztának a tisztát őrizzük meg” ethosza, illetve az emberként és magyarként hogyan lehetnénk őszintén boldogok dilemmája látszik a leghangsúlyosabb elemnek. Az egzisztenciális és közösségi természetű sorsproblémák éber öntudattal és példaadó felelősséggel történő megvallásában a *Szomorún és boldogtalan* című kötet valódi szellemi izgalmat és színvallásra készítő morális próbatételt jelent. Ugyanakkor – mivel „az ének segítségnyújtás, / a lelki tisztasági procedúrák működtetése” – Kiss Benedek „keresztkekkel és kegyelemmel” megjelölt versei sokat segíthetnek abban is, hogy a létrontás erőivel folytatott, sokszor egyenlőtlen küzdelemben méltósággal és eséllyel vegyük föl a harcot.

KÖDÖBÖCZ GÁBOR a *Szomorún és boldogan* című verseskötetről, Győri Műhely, 2008/3.